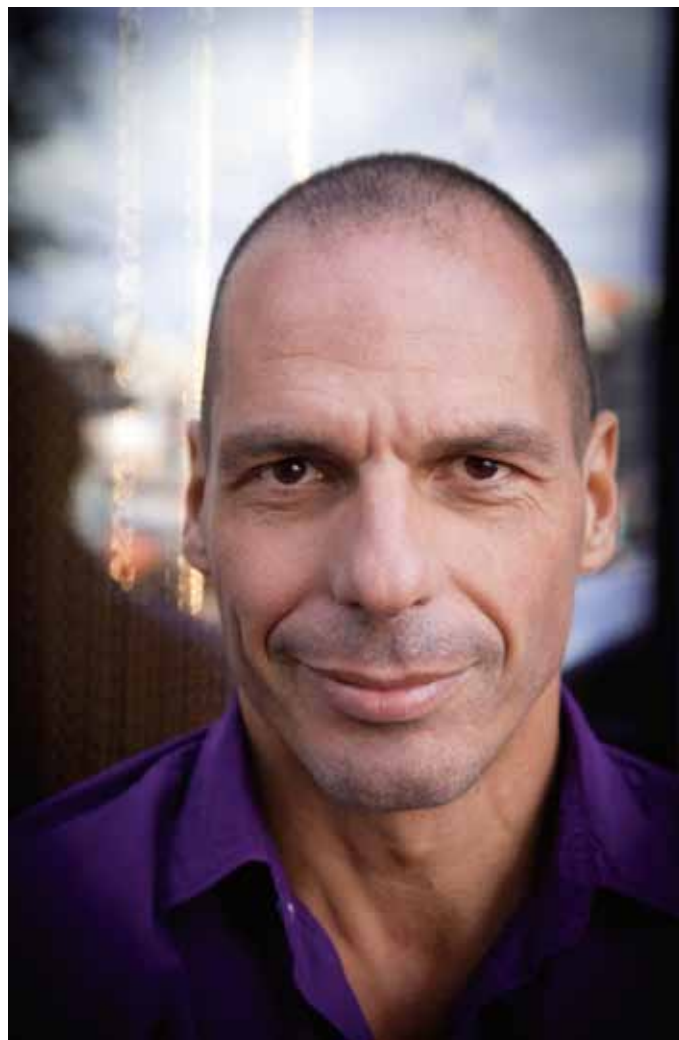

Yanis Varoufakis waarschuwt voor een Europese scheiding

‘We zijn op weg naar het zwarte gat’

Nederland maakt een historische fout door opnieuw miljarden naar het Europees noodfonds te sturen, betoogt de Griekse econoom Yanis Varoufakis. Hij heeft radicale oplossingen voor de eurocrisis, maar Europese politici voelen niets voor zijn plannen.

DOOR IRENE VAN DER LINDE
BEELD BOB BRONSHOFF

‘De rol die ik heb is een glimp van hoop creëren’

DE GRIEKSE econoom Yanis Varoufakis wordt elke dag pessimistischer. Het gaat niet om een Griekse crisis, bepleit hij week in week uit, maar om een Europese crisis, en om een wereldcrisis. De Europese leiders willen dat niet toegeven. Maar als de politici nu niet snel met een structurele oplossing komen, zijn er alleen maar inktzwarte scenario's voor de toekomst. En dat, zo betoogt de econoom, terwijl de oplossing op tafel ligt. ‘We kunnen vandaag beginnen en binnen een paar maanden is de crisis voorbij.’

Varoufakis (50) is hoofd van de afdeling economisch beleid van de Universiteit van Athene. Hij groeide op in Athene, studeerde econometrie aan de Universiteit van Essex in Engeland, gaf daarna les aan de Universiteit van Sydney, schreef diverse boeken, adviseerde van 2004 tot

2007 toenmalig oppositieleider Papandreou en publiceerde *A Modest Proposal for Overcoming the Euro Crisis* – een voorstel met economische maatregelen om de eurocrisis aan te pakken. Sindsdien verschijnt hij regelmatig als gast spreker bij onder meer de BBC, Sky News, Russia Today, Bloomberg TV en *Nieuwsuur*. Hij was afgelopen week even in Nederland op uitnodiging van het Nederlands Instituut in Athene.

‘Let's start’, roept Yanis Varoufakis, en hij wijst een houten stoel aan bij de ontbijttafel in zijn Amsterdamse hotel. Hij heeft haast, alsof hij de economische crisis hier en nu wil aanpakken. De econoom, een lange man met een markant, gebruind gezicht en een fris gestreken paars overhemd, is gisteravond laat in het hotel aangekomen. Hij haalt twee koppen koffie

uit de automaat, zakt onderuit op zijn stoel en tikt met zijn vinger op het nieuwste nummer van *The Economist* dat op tafel ligt, waar paginagroot een donker zwart gat staat afgebeeld in een draaikolk met de tekst: *Until politicians actually do something about the world economy... BE AFRAID*. ‘Het is echt een heel gevaarlijk moment in de geschiedenis’, zegt Varoufakis. Die boodschap verkondigt hij nu al weken, maanden, als een persoonlijke missie die hij van de daken wil schreeuwen. ‘We moeten inderdaad bang zijn. En niet voor Griekenland.’

HOE IS de situatie in Griekenland op het moment?

‘Het is erger dan iedereen zich kan voorstellen. Mijn salaris van de universiteit is gezakt met 55 procent, ik heb een bestseller geschreven maar ik krijg er geen cent voor. De hele boekenindustrie is in elkaar gestort. Alle grote boekwinkels zijn bankroet. Ze zijn wel open, maar ze betalen de uitgevers niet; nu gaan de uitgevers failliet. Het systeem werkt niet meer. Er zijn duizenden zombiewinkels: winkels die hun reserves opmaken en dan sluiten. Op mijn universiteit zijn sinds maart de toners van het kopieerapparaat leeg. Wetenschappelijke assistenten zijn ontslagen. De beste mensen vertrekken. Het zijn persoonlijke drama's. Wij hebben nooit een goed sociaal systeem gehad, maar we hadden de familie. Er was altijd wel een generatie die geld verdiende en die voor de andere generatie betaalde. Nu hebben alle drie de generaties, grootouders, ouders en kinderen, problemen – dat is voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog.’

Deze week is het Nederlands parlement akkoord gegaan met een uitbreiding van de bijdrage aan het Europees noodfonds, met een bedrag van 9,8 miljard, om de Grieken te helpen.

‘Dat zal de geschiedenis ingaan als een historische fout van het Nederlands parlement. Het noodfonds, of de European Financial Stability Facility (EFSF), is een giftige organisatie die nooit opgericht had moeten worden, en zeker niet nog meer geld moet krijgen. Het is een schandaal.’

Waarom?

‘Zogenaamd uit solidariteit met Griekenland wordt jullie gevraagd om leningen te garanderen die niet naar Griekenland gaan om de economie te stimuleren, maar slechts tien seconden in handen zijn van de Griekse overheid om daarna naar de crediteuren, de Europese banken te gaan. En de tragedie is dat die Europese banken bankroet zijn. Dus dat geld gaat ook niet naar Nederlandse investeringen of hypotheek, maar verdwijnt in de failliete Europese banken. Dus het is niet goed voor Griekenland, en evenmin voor Nederland of Duitsland. Deze vicieuze cirkel is het begin van het einde van de eurozone.’

Moeten we Griekenland dan laten vallen?

‘Als Griekenland in dit zwarte gat verdwijnt’, Varoufakis tikt nogmaals op de draaikolk van *The Economist*-cover, ‘dan valt de eurozone uit-

een en belanden we allemaal in dat zwarte gat. In Griekenland is veel fout gegaan, maar deze crisis zien als een Griekse crisis is hetzelfde als een kankerpatiënt die veel pijn heeft beschouwen als iemand met een pijn crisis.’

Hoe heeft het zo ver kunnen komen?

‘In het begin van de jaren zeventig kregen de Verenigde Staten voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog een financieel tekort. Europeanen zouden in zo'n situatie hun broekriem aantrekken, maar de Amerikanen bedachten iets anders: ze gingen bewust hun tekorten verveelvoudigen en zorgden voor een klimaat waarbij landen als Duitsland, Japan, Nederland en later China niet alleen hun producten wilden afzetten in Amerika, maar ook de winst die ze daarmee maakten naar Amerika terugbrachten en belegden op Wall Street. In plaats van een overschotrecycling ontstond een schuldenrecycling. Staten als Griekenland, die altijd chronisch tekort hadden, konden makkelijk lenen tegen lage rentes. Vanaf de jaren negentig mengden de banken dit met “giftige” private schulden, zoals de bekende *credit default swaps* en andere vormen van derivaties. Het was een *crazy* systeem van recycling. In 2008 stortte deze schuldenbubbel in. En raakte de echte economie. Het werd een wereldcrisis.’

In Europa hebben we een tweede probleem: de euro. De euro is gebouwd op het idee dat het recyclingmechanisme van de VS voor eeuwig door zou gaan. Het verschil binnen de eurozone tussen de producerende landen in het Noorden met een handelsoverschot op zoek naar markten en landen in het Zuiden met een handelstekort, kon door de euro niet meer worden gecorrigeerd. Tijdens de groei zag je de onderliggende tektonische plaat nog niet schuiven, maar in 2008 werd de onbalans binnen Europa groter. Toen ontstond een *triple crisis*: de bankencrisis, de schulden crisis en de investeringscrisis. In het kort: het eurosysteem was nooit ontwikkeld voor de post-2008-wereld. Nu breekt het.’

Wat betekent dat voor Europa?

‘Als we nu niet snel iets doen, krijgen we een scheiding langs de Rijn in Europa. De overschotlanden – Duitsland, Nederland, de Scandinavische landen, Slowakije, Polen – verenigen zich in één Europa. De rest, inclusief Frankrijk, wordt het andere Europa. En het zal aan beide kanten veel pijn doen. In het Noorden zal door de sterke munt de onvrede door de recessie groeien, rechts-extremistische partijen zullen sterker worden. In het Zuiden zullen we veel meer inflatie krijgen, nog meer onvrede en armoede. De twee blokken zullen erg vijandig tegenover elkaar staan. Een rampenscenario.’

IN UW Modest Proposal komt u met een drietal oplossingen voor de crisis. Het kan in een paar maanden opgelost zijn.

‘Dat is zo geweldig: het is op te lossen. Zonder te praten over een federaal Europa. Er zal radicaal iets aan het systeem veranderen, maar op een bescheiden manier. Voor de bankencrisis

gebruiken we het Europese noodfonds. Banken zijn al lang Europees, behandel ze dan ook zo. Op dit moment zijn alle banken bankroet, let wel: alle banken. De Nederlandse, Duitse, Italiaanse. Waarom werken de pinautomaten dan nog? Omdat de Europese Centrale Bank (ECB) er geld in pompt.

De banken moeten geherkapitaliseerd, niet door de eigen nationale staten, maar door de EFSF. Daar gebruiken ze het geld uit het noodfonds voor, in plaats van dat naar Griekenland, Ierland of Spanje te sluisen. Dwing de banken hun aandelen te verkopen aan de EFSF. Binnen zes maanden zet de EFSF een nieuwe directie neer en heeft het één taak: precies uitvinden wat er binnen die banken is gebeurd. De bank wordt “schoongemaakt” en na zes maanden verkoopt de EFSF de aandelen aan de private sector. Dit is herkapitaliseren, dat hebben de Amerikanen gedaan, de Britten, de Zweden. Die banken zijn weer gezond. Europese politici hebben nooit de moed gehad dit te doen, ze zijn te vervlochten met die banken.

Dan de schulden crisis. Er moet een nieuw Europees overschotrecycling-mechanisme komen. De Europese Centrale Bank print nu

‘Merkel heeft de macht in Europa. Zij heeft een exit card op zak. Duitsland kan vertrekken uit de eurozone’

geld om staatsobligaties van Ierland, Italië, Spanje op te kopen om het domino-effect te stoppen. Maar het stopt het effect niet. Het is als plaatselijk een vuur doven. Mijn suggestie is: creëer obligaties voor de hele eurozone. Dan dooft in een keer overal het vuur. Elk euroland heeft een staatsschuld. Voor het gezonde deel daarvan – volgens het Verdrag van Maastricht is dat zestig procent van het bnp – kan de ECB een obligatie uitgeven.’

Waarom zou de Europese Centrale Bank dat doen?

‘Het kost de ECB niets. En de belastingbetaler ook niet. De ECB koopt die obligaties niet op, maar staat er slechts voor garant. Stel, een Japanse investeerder koopt een Spaanse staatsobligatie in 2015 van de ECB voor een miljard, met de afspraak dat die na twintig jaar vrijkomt. De ECB geeft dat miljard aan Spanje. Tegelijkertijd opent de ECB een account en zegt tegen de Spaanse regering dat daar in 2035 een miljard euro plus rente op moet staan. Omdat Spanje afhankelijk is van de ECB voor uitgifte van toekomstige obligaties heeft het land een goede reden de rekening ook echt te vullen. In 2035 komt de obligatie vrij en betaalt Spanje via de ECB de Japanner. De ECB heeft aan het einde van het traject niets uitgegeven, maar alleen gezorgd voor vertrouwen en bemiddeling. Het mooie van dit idee is dat alle Europese

landen van de euro erin zitten, het verlengt de terugbetaling van de hele schuld van de eurozone en het verlaagt de rente.’

En het derde plan?

‘Dat gaat over de groei. De Europese Investeringsbank moet gaan investeren, met behulp van speciale obligaties van de ECB. Dat creëert een echte *New Deal* voor Europa. Dan komen we er weer bovenop met een gezonde economie.’

Hoe groot is de kans dat Europese politici dit voorstel overnemen?

‘Als je me dit zes maanden geleden had gevraagd, was ik redelijk positief geweest. Vandaag zie ik geen teken dat ze geïnteresseerd zijn om zelfs maar één procent van dit plan uit te voeren.’

Waarom niet?

‘Het is politiek. Angela Merkel heeft de macht in Europa. Zij heeft een *exit card* op zak. Duitsland kan vertrekken uit de eurozone. Iedereen weet dat en niemand anders heeft zo'n kaart. Op het moment dat je de bankensector vereuropeïseert via de EFSF, en als je obligaties via de ECB uitgeeft, dan heeft Merkel die kaart niet meer. Dat is een moeilijke beslissing. Ik begrijp dat, maar het is ook een tragedie. Zij die de macht hebben om de crisis op te lossen, zullen hun macht verliezen als ze het gebruiken. De Duitse industriëlen zijn mijn laatste hoop. Ik weet dat ze ongerust zijn. Als het echt *nasty* wordt, hoop ik dat ze de telefoon pakken. Maar er zijn veel telefoonlijnen naar Merkel, en naar Krupp, maar ook een naar Deutsche Bank. En Deutsche Bank wil wat anders dan wat Krupp wil.’

WAT GAAT er met Griekenland gebeuren?

‘Het slechtste wat kan gebeuren, is dat het zo doorgaat. Het één na slechtste is de ineenstorting van de euro. Dan gaat Griekenland tenminste terug naar de drachme, dan zullen er weer een paar lichtpunten zijn in de duisternis. Dit zal trouwens het slechtste scenario zijn voor Nederland. Het beste wat kan gebeuren met Griekenland is het beste wat voor ons allemaal kan gebeuren: een rationeel herontwerp van de eurozone.’

Is Griekenland ons voorland?

‘Als ik rondloop door Amsterdam zie ik veel welvaart; jullie hebben geen idee, maar dat zal snel komen als het zo doorgaat. De crisis van 1929 in de Verenigde Staten was het einde van de toenmalige betaaleenheid, de goudstandaard, en iedereen keerde zich tegen ieder ander. Daar ben ik nu ook bang voor.’

Een deprimerend gesprek, dit.

‘Iedereen is het ermee eens dat we op weg zijn naar het zwarte gat. Dat is *depressing*. De rol die ik heb is een glimp van hoop creëren. Dit plan zal het probleem oplossen. Het is in ieder geval een vorm van persoonlijk verzet tegen de krachten van depressie.’

zie www.groene.nl voor Dossier Eurocrisis